

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Academic Journal of History and Idea

ISSN: 2148-2292

11 (2) 2024

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş tarihi |Received:10.01.2024

Kabul tarihi |Accepted:15.03.2024

Yayın tarihi |Published:25.04.2024

<https://doi.org/10.46868/atdd.2024>.

Ziba Agayeva

<https://orcid.org/0009-0006-2053-6007>

Assist. Prof., Azerbaijan National Academy of Sciences. Institute of Philosophy and Sociology, Azerbaijan, ziba.agayeva57@gmail.com

Atf Künyesi | Citation Info

Agayeva, Z. (2024). Maneviyat ve Yaşam: Etkileşim Dinamikleri Modern Zaman Aynasında. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11 (2), 873-879.

Maneviyat ve Yaşam: Etkileşim Dinamikleri Modern Zaman Aynasında

Öz

Makalede manevi değerlerin özü, ahlakla farkı, modern zamanda manevi değerler bütünü olarak kültürün toplumdaki, ayrıca ahlaki değerlerin etkili sosyal politika uygulamasındaki rolü ve buna benzer diğer konular felsefi analizin kapsamına dahil olmuştur. Ahlaki değerlerin iyinin ve kötünün farklı yönleri olduğuna dikkat çekilmiş, Ahlaki değerlerin iyinin ve kötünün farklı yönleri olduğu, insan davranışını ve bireysel tercihleri düzenlediği kaydedilmiştir. Araştırmada iç ve dış yaşam koşullarının nesnel ve değerli gelişimi, maddi ve manevi verimliliğin artması, siyasi, sosyal ve ev içi iletişim biçimlerinin gelişmesi, maneviyatın, dinin, bilimin, sanatın, kısacası kolektif yaşamın daha yüksek bir düzeyine nesnel olarak yükselme alanında kapsamlı rolü kültürel faktör olarak dikkate alınmıştır. Yazar, modern toplumun her alanında, toplumsal gerçekliğin insani ve kültürel boyutlarında çelişkilerin gözlemlenmesini manevi değerler açısından meşrulaştırmaya çalışmış, geleneksel değer görüşleriyle birlikte Azerbaycanda yeni bir ahlaki değerler anlayışının oluşma sürecinin devam ettiğini kaydetmiştir. Sonuç olarak yazar, ahlaki değerlerin değişmesinin temel nedeni olarak toplumdaki siyasi felaketleri, din krizini, modern çağda şiddeti, maddi refahı ve hazcı hedefleri teşvik etmeyi amaçlayan kitle iletişim araçlarının çok büyük bir rol oynadığını göstermiştir.

Anahtar kelimeler: Maneviyat, Ahlaki Değerler, Ahlak, Toplumsal Gerçeklik, Öz, Sosyal Politika

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd>

Spirituality and Life: Dynamics of Interaction in the Mirror of Modern Times

Abstract

In the article the essence of moral values, their difference from morality, the role of culture as a set of moral values in society in modern times, as well as the role of moral values in the implementation of effective social policy and other similar issues are included in the scope of philosophical analysis. It was noted that moral values are different aspects of good and evil, they are different aspects of good and evil, they regulate human behaviour and individual choices. In the research the comprehensive role of cultural factor in the field of objective and valuable development of internal and external living conditions, increase of material and spiritual productivity, development of political, social and domestic forms of communication, objective ascent to a higher level of spirituality, religion, science, art, in short, collective life was taken into account. The author tried to justify the observation of contradictions in all spheres of modern society, in human and cultural dimensions of social reality from the point of view of moral values, and noted that the process of formation of a new understanding of moral values in Azerbaijan along with traditional value views continues. As a result, the author showed that the main reason for the change of moral values is the political catastrophes in society, the crisis of religion, violence in the modern age, a huge role played by mass media aimed at promoting material well-being and hedonistic goals.

Keywords: Spirituality, Moral Values, Morality, Social Reality, Self, Social Policy

Giriş

Her toplumun kendine ait ahlaki norm ve değerler sistemi vardır. Bu sistem o toplumun ayrılmaz bir parçası olup, bireylerin davranışlarını, kişiler arası ve sosyal gruplar halindeki karşılıklı ilişkilerini düzenler. Manevi değerler, şu veya bu ulus veya devletteki yüksek insani değerlere ilişkin halihazırda oluşmuş kamuoyunu ifade eder: iyi ve kötü, adil ve adaletsiz, sevgi ve nefret, mutluluk ve mutsuzluk, vatanseverlik, görev duygusu vb. kişinin manevi yüzünün ve bir bütün olarak toplumun kişisel paradigmasını kapsar. Bizce tarih boyunca çeşitli çalkantıların hedefi olan insanlık, bugüne kadar tam da olumlu ve olumsuz değerler arasındaki farkı görerek, her birini doğru değerlendire bildiği için tavır alabilmiştir. Ancak modern medeniyet, bireysel özgürlüğün öncelikli olduğunu vurgulayarak evrensel değerlerden uzaklaşmaya başlamıştır. Modern liberal felsefede, günah kavramının yerini davranış modelinin çoğulculuğu almıştır: yani herhangi bir davranış, başka bir kişinin özgürlüğünü ihlal etmediği veya sınırlamadığı sürece kabul edilebilir ve izin verilebilir.

Kanaatimizce böyle bir bakış açısı, iyi ile kötü arasındaki mevcut farkın ortadan kalkmasına yol açmaktadır. Aynı zamanda iyiyi kötüden ayırma yeteneği, canlılar arasında yalnızca insana ait olan manevi bir duygu olduğundan, insanın iradesini iyiye veya kötülüğe yönlendirebilmesinin de yalnızca kendisine bağlı olduğu gösterilmelidir. Dolayısıyla kişinin eylemlerinde özgür olduğunu söylersek muhtemelen yanlış olmayacağız.

1. Manevi değerlerin özü

Toplumsal irade ve bilincin bir biçimi olan manevi değerler, ahlakın temel kavramlarıdır. Ahlak (Latince "mores" kelimesi Azericeye çevrildiğinde gelenek anlamına gelir) toplumsal bilincin biçimlerinden biri olup ve istisnasız olarak toplumsal yaşamın her alanında insanların davranışlarını düzenleme işlevini yerine getirir (Filosofskiy slovar', 1991, s. 292). Aynı zamanda ahlak (moralis-maneviyat), insanların insanileştirilmesini, ilişkilerinin düzenlenmesini, kabul edilen davranış normlarının toplamını, şu veya bu sosyal organizmadaki iletişimi ve karşılıklı ilişkileri amaçlayan, radikal yapısal değişiklikler gösteren özel bir türdür. Toplumda olduğu gibi dar anlamda da sosyo-tarihsel değişim sürecini göstermek için kullanılır (Noveyshiy filosofskiy slovar', 2004). Bu toplumun çevresiyle eşitsiz ve doğrusal olmayan ilişkilerinin özgül ağırlığının artması sonucunda niteliksel olarak yeni bir durumun örgütlenmesine geçiş anlamına gelir. Azerbaycanlı filozof İ. Memmedzade'ye göre, "*Ahlâk, dolayısıyla toplumsal doğasına rağmen, evrensellik, istikrar, bütünlük, farklı durumlarda içsel olarak aynı değildir. Ancak ahlak, öncelikle toplumun değerleri, idealleri ve algılarıdır; İkincisi kişiliğe, onun yaşamına, kendi kaderini tayin etme ve kendini onaylamaya ilişkin değer ve algıdır; üçüncüsü ise mutlak ve manevi ideallere ilişkin değer ve ideallerdir*" (Mamed-zade, 2006, s. 14-15).

Bunlara ek olarak ahlak, modern toplumda sosyal bir kurum olarak var olmuş, insanın, toplumun ve doğanın evrimi ilkelerine dayanarak insanların bir arada yaşamasını sürdürmek ve geliştirmek için bireysel ve kitlesel davranışlarını düzenleyen özel bir toplumsal bilinç türünü yaratır. Günlük yaşamda ahlak, toplumun ahlaki sağlık durumunu yansıtan, ortaya çıkan karakterle birlikte hareket eder. Toplumda hakim olan etik ilkeler, idealler, evrensel değerler ve gelenekler arasındaki tutarsızlıklar her zaman var olmuştur. Gerçek hayatta, norm ile insanların pratik davranışları arasındaki bu tutarsızlıklar kritik hale gelebilir ve hatta bir çelişkiye dönüşebilir. Kural olarak, bu tür süreçler, sosyo-ekonomik oluşumların krizinden kaynaklanan toplumun sosyal yapısının devrimleri, reformları, değişiklikleri ve yeniden inşası sırasında daha şiddetli hale gelir. Yani toplumun sistematik dönüşümünün sınırları dahilinde, kural olarak, toplumsal gelişmenin ahlaki ve kültürel belirlenimi değişime tabidir. Peki manevi değerler nelerdir ve bunların özü nedir? Manevi değerler iyinin ve kötünün farklı yönleridir ve insan davranışını ve bireysel tercihlerini düzenler. İnsanın maneviyatı toplum ve devlet, din tarafından veya bağımsız olarak kişinin kendisi, iç dünyası tarafından yaratılır. Manevi değerler toplum veya devlet tarafından yaratılmışsa gerektiğinde değiştirilebilir. Örneğin şu anda Avrupa'nın bazı ülkelerinde gayri meşru ailelerin, yeni aile modellerinin geleneksel ailelere göre çoğunlukta olması ve toplum tarafından normal kabul edilmesidir.

Eski toplumlarda hukuk ve ahlak, Allah'ın Sina Dağı'nda otuz gün oruç tuttuktan sonra Hz. Musa'ya vahyettiği “Tevrat”ın özü olan on kurala dayalı (Yalnız ve ortaksız Allah'a ibadet edin; Allah adına yalan söylemeyin; Şabat günü ibadetle meşgul olun; Baba- anneye saygı gösterin; Veren ve alan Allah'ı tanıyın; Öldürmeyin, Zina etmeyin, Çalmayın, Yalancı şahitlik etmeyin; arkadaşınızın evine, kocasına, hizmetçisine veya hayvanlarına göz atmayın) Roma hukuk sisteminden alınmıştır (Zakon Bozhii ili Sopostavleniye zakonov Moiseyevykh i rimskikh, 1997). Modern zamanlarda ilk kanunlar sistemi özünü korusa ve tüm hukuk sistemleri tarafından kabul edilse de giderek zayıflamakta ve silinme noktasına gelmektedir.

Bahsettiğimiz gibi manevi değerler insanın kendisinden, onun iç dünyasından yararlanılarak oluşturulur. Bu çoğunlukla çocukların davranışlarında gözlemlenebilir. Eğer bir çocuğun bebekken bir şeyi alması yasaklanmışsa, çocuk içgüdüsel olarak ya itaat eder ya da etmez. Yani iyi ile kötü arasındaki farkı bilmiyor. Daha sonraki dönemlerde çocuk, edindiği bilgi ve alışkanlıklara dayanarak davranışında neyin kötü, neyin iyi olduğunu ayırt etme yeteneğini kazanır. İnsanı çocukluktan yetişkinliğe taşıyan fark, zaten kötü ile iyi, dürüst ile sahtekâr, nazik ile sert, cömert ile cimri arasındaki tercihte ortaya çıkar. Manevi değerlere sahip bir insan, içinde bulunduğu duruma göre yasak bir davranışta bulunursa genellikle günah işlemiş olur.

2. Manevi değerler bütünü olarak kültür

İç ve dış yaşam koşullarının objektif, değerli gelişimi, maddi ve manevi verimliliğin artması, siyasi, sosyal ve ev içi iletişim biçimlerinin iyileştirilmesi, maneviyatın, dinin, bilimin, sanatın ilerlemesi, tek kelimeyle kolektif yaşamın objektif olarak daha üst düzeye çıkarılması alanında kapsamlı bir çalışma- kişiye ilham veren, canlılığı nedeniyle zihninde ve bilincinde güçlü bir etkiye sahip olan kültürel bir faktördür. Bu faktör tamamen güvene ve objektif değerlere hizmete dayanmaktadır. Bu anlamda kültürü, toplumsal-tarihsel yaşamda gerçekleştirilen nesnel değerlerin toplamı olarak tanımlamak mümkündür. Bu açıdan bakıldığında kültür kimsenin mutluluğu ya da iyiliği için değil, yalnızca kendisi için vardır; kültürel yaratıcılık, insan doğasının kamilliğini, mükemmelliğini ve ideal değerlerin gerçekleşmesini gösterir. Bu başlı başına insan faaliyetinin en yüksek hedefidir. Bazı durumlarda kültür bir bütün olarak faydacılık damgasıyla damgalanır. Kültür söz konusu olduğunda, olağan ev kuralları, eğitimin veya siyasi mekanizmanın iyileştirilmesi ve diğer konular, genellikle öznel yaşam ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli olan birçok araç olarak anlaşılır. Böyle bir kültür anlayışının, yüksek ahlaki değerlere sahip insanların zihinlerinde ve bakış açılarında yeri yoktur. Bu tür insanlara psikolojik olarak yabancıdır. Psikolojik olarak nefret ve kötülük bu tür insanlara yabancıdır. Genel olarak bunlar genellikle nazik, doğaları gereği sevgi dolu insanlar olur. Eğer kalplerinde nefret yükseliyorsa bu kişisel yetersizlikten, kişisel bencillikten kaynaklanmaz. Bu, onların hayatlarında meydana gelen korkunç

olayların yarattığı derin etik dürtülerin nesnel sonucudur. Objektif bir bakış açısından bakıldığında, bu tür nefretin çoğunlukla ahlaki açıdan değerli ve toplumsal açıdan faydalı olduğu kabul edilmelidir. Ama dar ahlaki kaygılardan değil, geniş felsefi fikirlere dayanarak şunu göstermek gerekir ki, nefret manevi yaşamın merkezinde olduğunda aşk ölür ve bu kişinin maneviyatını zararlı ve anormal bir yöne yönlendirmiş olur. Eğer nefret sefaletin ve yıkımın motoruysa, aşk, aşk yaratıcılığın, gücün, ihtişamın sembolüdür. Bazen yıkıcı güçler insan yaşamında yaratıcı bir amaca hizmet eder. Ama yaratıcı olan her şeyin yıkıcı olanla değiştirilmesi, çoğu sosyal-armonik süreçlerin, nefretin uyumsuz başlangıcıyla sıkıştırılarak ruhsal yaşamdaki güçler arasındaki gerçek ve normal ilişkileri bozar. Yani rezerv oluşturmadan harcama yapamazsınız, merkezden kaç kuvvetleri merkezden kaç kuvvetlerin gelişmesiyle felce uğratmadan, kalkınma olmaz; yıkımlar yaratıcı bir gerekçe olmadan işlenemez. Son olarak, nefreti etkili sevgi duygusuna tabi kılmadan, gerçekten nefret edilemez. “Aşktan nefrete bir adımdır” deyimini tesadüf değil.

3. Manevi Değerler Etkili Sosyal Politikanın Temeli Kimi

Toplumun en kritik anlarında kaçınılmaz olarak ortaya çıkan sosyal değişimleri, olumsuz durumları en aza indirmek için devletin yönetsel faaliyeti bilimsel stratejiyi ve siyasi hareketleri olmadan, ahlaki, milli-manevi değerlere, bilimsel kriterlere ve araçlara dayanmadan devletin etkili sosyal politikasını oluşturmak mümkün değildir. Modern zamanın nesnel gerçekleri şunu kanıtıyor ki, modern toplumun neredeyse tüm alanlarında, toplumsal gerçekliğin insani ve kültürel boyutlarında manevi değerler açısından çelişkiler görülmektedir. Manevi değerlerin dönüşümü norm ve değerlere ilişkin geleneksel görüşlerin yanı sıra, ülkemizde yeni bir ahlaki değerler görüşünün oluşma süreciyle bağlantılı olarak ortaya çıkan aksiyolojik yenilikleri içermektedir.

Manevi değerlerin yorumunun çok boyutluluğu ve çelişkisi, onların doğası yalnızca yukarıda belirtilen sosyal gruplara ait değil, böyle bir durum toplumun kendine özgü sosyo-kültürel durumunu yansıtır ve toplumun özneleri ile karşılıklı ilişkilerde kendini gösteren kişisel ilişkiler paradigmasında çelişen normatif değerlerin ortaya çıkmasıyla ifade edilen aynı zamanda genç ve nispeten yaşlı neslin de karakteristik özelliğidir. Çünkü böyle bir durum, tek bir normatif değer sisteminin ve insan davranışının gerçek genel ahlaki koordinatlarının ortadan kalkmasına yol açtığından ve yıkıcı süreçlerde katalizör rolü oynadığı için ruhsal yaşamın deformasyonunu koşullandırır. Günümüzde küresel toplumun ruhsal yaşamındaki yıkıcı süreçler, genel olarak kültür düzeyinde bir düşüş ve aynı zamanda manevi kültür ve sosyal ilgisizlik, Yenilikçi, liberal ahlaki değerlerin kamu bilincine sızması ve merkantilizmi, hümanizmi aşması, evrensel yüce

değerlerin duygulara değil akılcılığa dayanması vb. modern gerçeklik koşullarında kişiliğin oluşumu üzerinde büyük etkisi vardır. Genel olarak:

- manevi değerler, toplumun, insanın ve onun varlığının özünü yansıtan sosyal hayata ilişkin bir görüş sistemini yansıtır;

-manevi değerler toplumun ahlaki yaşamının krizini yansıtan temel faktör olarak gösterilmektedir.

Modern toplumun gelişme süreçlerinin devam ettiği modernleşmiş Azerbaycan gerçekliğinde, yüzyıllar boyunca güçlenen, yerleşen, sertleşen manevi norm ve değerlerin diyalektik olarak inkar edilmesi süreci yaşanmakta ve bireylerin ve bir bütün olarak toplumun varlığında yeni yüksek değer biçimlerinin ortaya çıkışını belirler. Günümüzde modern Azerbaycan toplumunda manevi değerlerin çok değişkenli ve çok kutuplu olması, normatif, geleneksel değer sistemindeki dönüşüm sürecinin neden olduğu değişikliklerin kişiliğin ve sosyal birliklerin manevi ve kültürel yaşamında olayın açık işaretlerini yansıtıyor. Manevi değerlerin dönüşüm süreci sosyo-ekonomik yapıların, kişiliğin, bir bütün olarak toplumun manevi bilincinde gerçekleşen değişikliklerle belirlenir. Kişinin ailede, toplumda ve ülkede davranışlarını düzenleyen manevi değerler toplumun sosyokültürel alanının istikrarlı, değişmeyen unsurlarıdır. Manevi değerlerin ve maneviyatın insan varlığını ve bir bütün olarak toplumu etkileyen birçok işlevi: insanlaştırıcı, düzenleyici, belirleyici, bilişsel, eğitici, iletişimsel vb. aracılığıyla gerçekleştirilir. Modern Azerbaycan toplumunda manevi değerlerin dönüşüm süreci, sosyo-tarihsel bir olay olup, esasen kişinin, grupun, toplumun kalıplaşmış değer algılarında bir değişim olduğunu gösterir. Manevi değerlerin değişmesi toplumsal gerçekliğin sosyal derneklerde yoğunlaşan bireylerle olan etkileşimden doğar ve amaçta, idealde, inançta, inançta ve bireylerin davranışlarında ortaya çıkar. Manevi değerler kişinin ahlaki bilincinin yapısal unsurları olduğundan, halihazırda mevcut ve diğer kültürlerin etkisi altında edinilen değerlerin yeniden anlaşılmasında karşılıklı bağımlılık olduğuna dikkat çekiyor. Sosyo-ekonomik statüleri nedeniyle kişiler (özellikle girişimciler), yaş dönemine (genç ve yaşlı kuşak), cinsiyete (kadın ve erkek) göre manevi değer ve normlara ilişkin farklı yorumlara sahiptirler. Manevi değerlerin dönüşüm süreci, bireylerin toplumdaki davranışlarını belirleyen bireysel ve toplumsal bilinç üzerinde sürekli bir etkiye sahiptir. Bir veya başka bir sosyal gruba ait olmasını, refah düzeyini, kişilik eğitimini, insan yaşamının değerlerini, varoluş amacını, insanın özünü, özgürlüğünü ve hakikatin değerini içeren hayatın anlamını önceden belirlemede önemli bir rol oynar.

Sonuç

Değer ilişkilerinin dönüşümü manevi değerler hiyerarşisinin bozulmasıyla ilgilidir. Hayatın anlamı manevi bir kategori olduğundan, İnsan, varoluşunun koordinatlarını bu perspektiften

belirler. Dönüşüm süreci, yaşlı ve genç kuşakların bütünleşmesi ve dağılmasında açıkça ortaya çıkıyor. Göreceli olarak daha yaşlı nesil, yaşamın anlamını değerli bir halefe sahip olmakta görüyorsa, genç kuşak onu özgürlüğünde ve bağımsızlığında arıyor ve onsuz hayatın anlamsız olduğunu düşünüyor. Ancak her iki nesli birleştiren temel değer nazik olmak, iyi ve özgür yaşamaktır. Toplumun manevi yaşamında meydana gelen yıkıcı süreçler bir bütün olarak büyük bir tehlikedir. Çünkü bu tür süreçler ahlaksızlığın ve hukuki nihilizmin artmasına yol açmakta olan bireysel ve toplumsal ahlakın dönüşümünde katalizör görevi görür. Geçmişin ve modern zamanların temel manevi değerlerini Daha sonraki dönemler için toplumun gelişiminin koordinatları olarak karşılaştırırken gerçekliğin anlaşılması kriz kavramı da eşlik ediyor. Yapılan sosyo-politik, sosyo-kültürel ve sosyo-felsefi araştırmalar toplum hayatında manevi değerlerin dönüşümünde ana sebep olarak toplumda yaşanan siyasi felaketler, dinin krizi ve modern zamanlarda şiddetin, maddi refahın ve hazcı hedeflerin teşvik edilmesine yönelik kitle iletişim araçlarının çok büyük bir rol oynadığını gösteriyor. Düşüncemize göre, manevi değerlerin dönüşüm sürecini inceleme ihtiyacı toplumun kalkınma perspektifinde bu sorunun çeşitli bilimsel alanlarının temsilcileri (filozoflar, sosyologlar, siyaset bilimciler, ekonomistler vb.) ile araştırma ve analizini gerektirir.

Kaynaklar

Filosofskiy slovar'. (1991). Ado A.V. i drugiye. I. T. Frolova. (red). Izdaniye 6-ye, pererabotannoye. i prilozheniye. Politizdat.

Mamed-zade, I. (2006). *Opyt nterpretatsi morali*. Muallim.

Noveyshiy filosofskiy slovar'. (2004). 4-ye izd. Knizhnyy dom.

Zakon Bozhiy ili Sopostavleniye zakonov Moiseyevykh i rimskikh. (1997). M. D. Solomatina. (Per. i komm). *Ius antiquum. Drevneye pravo*, 1 (2), 165-191.